

הבסיס המוצק: - קרקע

עם קריאת הספר „בזבלי נחלה“ מאת יוסף וייץ, בהוצאת נ. טברסקי תשי"א

בו נפתחה ובו נסתיימה המערכה על הנגב העברי.

אולם לא תמיד יכולנו להרשות לעצמנו את ה„מותרות“ הללו, של הקמת נקודות-ישוב מתוך שיקולים מדיניים. השיקול הראשון היה חייב להיות: האם האדמה תתן את יכולה? והאם הקרקע דייה להקים עליה ישוב? והאם „כדאי“ לקנותה במחיר הנדרש עבורה? וכאשר היתה הקופה ריקה, — ויומנו של מר וייץ מזכיר לנו, שחזיון זה של קופה ריקה לא „נתחדש בימי היות המדינה אם היה מצוי עוד שנים לפני-כן — צריך היה לתת עדיפות לקניה ה„משלתמת“ יותר, מנקודת מבט משקית, מידית.

כל בר-דעת יבין זאת, ויחד עם זאת, יש וקשה להמנע ממחשבות של „מה היה אילו“ — כאשר, למשל, הנך קורא על האמרה: „ההר לא יברח מאתנו“, שמנהיגים-עסקנים טבעוה ועשאוה סיסמה כביכול בפרשת „מוקדם ומאוחר בגאולת האדמה“ (ע' 28) וכשאתה רואה את שחית ההר שאכן ברחו מאתנו — קשה לך להסכים עם אותם מנהיגים-עסקנים. ואין בכך משום הוצאת משפט לחובה, כי אם רק משום קביעת העובדה.

או, טול את פרשת „מלכיה“ (ביומן, מיום 25.10.46):

...יצאנו בדרך גוש-חלב—ברעם למלכיה, שבאדמותיה התהלכנו לראות היכן המקום הנאה והמתאים ביותר לקבל את חלקנו... סימנו שני מקומות מתאימים לנו, מדרום וממערב, כדי שנוכל להעלות עליהם שני ישובים. נח' (נחמני) ינהל עתה את המו"מ בכיוון זה.

אולם לאחר מכן, ב"16.5.47, המצא:

„נח, סלפן, כי הפגישה עם הערבים בענין, מלכיה לא הצליחה; אנשי הקופה מצפת, שגודע להם הדבר, הקדימו אותנו והטילו אימתם על הערבים, שלא יעזו לחלק עמנו את האדמה, ולמסור לנו את חלקנו.“

לאחר מכן אי אתה מוצא עוד את שם „מלכיה“ בפרק; ואינך נתקל בו אלא כעבור שנה, בקרבות שהתחוללו במקום עם פלישת הלבנונים. אמנם, זהו דף מספר אחר, ספר מלחמת העצמאות; ושוב אתה תמה, אם אכן שני ספרים כגון, או שמה האחד הנו המשכו של חברו.

והנה צוריק, בהרי חברון, שמה מוקר לנו היטב, הן פה עבר נתיב הליה, שהיפשו דרך אלטרנטיבית לגוש-עציון מאחר שנחסם הכביש העובר מבית-לחם. מזור על-כן

צא וחשוב: מקום שקנינו קרקע — התישבנו עליו; מקום שהתישבנו בו — הגיינו עליו וממנו יצאנו להתק-פתינו. קפצה לנו, איפוא, הדרך: פתחנו בקניית קרקע, וסיימנו במבצעי מלחמת העצמאות ובצורת גבולות המדינה כיום. ואכן, מבצעי המלחמה וצורת הגבולות — אלו כאלה תלויים בבסיסים הקרקעיים, שהיו מוכנים לנו ערב המל-חמה; ואין איפוא להבין את התפתחות הצבאית של המלחמה, בלא התעמקות במדיניות הקרקעית והתישבותית שלפניה.

הקורא את ספרו של יוסף וייץ: „בזבלי נחלה, מנקודת ראות זאת, ימצא בו חומר מאלף למכביר. הגה פרשת העליות לנגב, אחת-עשרה העליות שובצו באוקטובר 1946: רכישת הקרקע, טלאי על גבי טלאי; קביעת הגופים העולים. אח"כ:

„30.9 אצל מאירסון נתבררה השאלה, אם להודיע תחילה לשלטונות על העליות. הוחלט שלא להודיע... שהללו עלולים להפריע לנו מטעמים מדיניים.“

4.10 רענן חזר מתל-אביב ומסר, שכל ההכנות לעליות נגמרו. אנשי הפלוגות הגיעו כולם לבסיסהם.

ולבסוף:

6.10 בא נער והביא לי פתקא...: „כל אחת עשרה העליות נתקיימו הבוקר בהצלחה.“

הקורא שורית אלו, ורואה לעיניו את הנגב היום, שכולו נבבול מדינת ישראל, בודאי יאמר בלבו, שכשם שהוכרעה המערכה על הנגב במבצעי מלחמת-העצמאות — כך הוכרעה זו כבר בימים ההם; שכן הודות לעליות ההן לא עמדה בפנינו אף פעם — בזמן המלחמה — בעיה של כיווש הנגב, כי אם בעיות הגנת המשקים; ה-ת-חברות עם הנגב המנותק והרחבת תחום שלטוננו בו. דוגמה זו, להמשכיות שבין המדיניות הקרקעית של אז לפעולות הצבאיות שלאחר מכן, היא רק אחת מני רבות; אולם היא מאלפת ביותר, שכן כאן היה סוף מעשה במחשבה תחילה. לא בגלל פוריות הקרקעות ירדנו לנגב, לא מטני שנודמנה במקרה, „מציאה“ של אדמה זולה. אלא מתוך מגמה ברורה של יצירת עובדות מדיניות, נוכח תכניות החלוקה השונות, ונגד גורות הקרקע — נתקיימו העליות ההן. זה היה, בעצם, שלב הראשון של המבצע „עובדה“ —

חדשים אכזו עם אבדן המחברת בימי החיפושים של ממשלת המנדט. כל מי שיבוא לחקור את פרשת רכישת האדמה על ידינו בשנים הללו בכלל, או את הכונתה ע"י גורם בטחוני בשעת מעשה, והשפעתה על הפעילות הצבאית לאחר מכן, ישמש לו ספר זה מקור ראשון במעלה.

וכיון שבמחקר אחרון אנו עוסקים, מן הראוי להזכיר כאן מספר, שעובד ע"י מפקדת ההגנה והוגש ע"י הר.מ.א. ב-10.8.1943: "תיכון ההתיישבות מבחינת ההגנה".

...לא כאן המקום להכנס לפרוט כל הנקודות המוצעות באותו מחקר להתיישבות מבחינת בטחונות (מספרן מגיע בו ל-243), והכוללות ישובים במקומות כבאב אל-ואד, הצטלבות הכבישים בקרבת מגידו (שאופיה): - חסימת ואדי-ערה); ואדי מילק (ליד אום-אל-זינאת).

נסתמק כאן בציטוט שורות מספר מתוך דברי המבוא למחקר, המנסחים את אבן הבוחן למדיניות הקרקעית מנקודת ראות זאת:

...ההתיישבות הציונית אינה פורה כפני עצמה בלבד, היא גם אמצעי לכיבוש מדיני של הארץ, ולכן היא חייבת להתור בעת ובעונה אחת להקמת ישובים עבריים, הן בתוך המרכזים הפוליטיים והכלכליים של הארץ... והן באותן הנקודות העלולות לשמש משלטים טופוגרפיים ועמדות-מפתח מבחינת השליטה הצבאית על הארץ והיכולת של הגנה יעילה עליה, ולו גם השיבות הכלכלית פחותה". כיצד השתלבו מגמות אלו במדיניותנו הקרקעית וההתיישבותית וכיצד התגשמו במעשה של הרכישה, ההתיישבות והליחמה גם יחד - אכן זהו נושא מרתק למחקר, שאין ספק שיהיה מאלף לעוסקים בביטחון ולעוסקים ברכישת קרקע ובהתיישבות גם יחד.

ספרו של י. וייץ מחזק בנו את ההכרה, ששני המעשים הללו - אחד הם, שכן אין לחימה בלא בסיס מוצק - והבסיס הוא הקרקע.

ר/סרן נתנאל לורד

לקרוא בספר שהיתה כאן אדמה יהודית, ועוד ב"14.547. אומר מרגלית שאפשר יהיה לרכוש ליד חלקה זו (500 דונם שכבר היו ברשותנו) עוד שטחים. והמחבר מעיר: מבחינת מדיניות-ישובית בודאי כדאי וצריך, "לבוא" הנה" אבל עם מי?... כשאני לעצמי אינני מרהיב להציע; אם כי מצד אחר במה גרוע זה מגידין? מכאן קפיצה לשפלה, לסביבת בית ג'וברין, ומדוע לא נסלול כאן דרך וכו' וכו'?"

אם הובאו כאן שלוש דוגמאות של קניות שלא בוצעו, לעומת אחת שבוצעה אין זה מראה כלל וכלל על הפרו-פורציה המסתמנת בספר. נהפוך הוא. אלא שקניות שבוצעו וישובים שעלו מהווים כיום עובדות על פני מפת הארץ, הידועות לנו; ואילו דברים שלא יצאו מן הכוח אל הפועל - נמצאם רק בספר בלבד.

בלשון יבשה ומעשית כתוב הספר, כפי שגרשמו הדברים ביומן בשעת מעשה, כך הודפסו ויצאו לאור. ישיבות ופגישות וסיורים; כמה דונמים? היכן? בכמה? מנין נקח את הכסף? מי יעלה ויאמן בהם? אלו הן הבעיות החוזרות ונשנות ללא איפור, ללא כחל וסרק; כך נעשתה ההיסטוריה, כך נכתבה על ספר.

חיינו הפרטיים של המחבר, כמעט ואינם מופיעים בתמונה. על מות יחיעם וייץ ז"ל בליל הגשרים, בגשר א"זיב תמצא רק שורות מעטות, ומיד לאחריהן: ...והריני ממשך בעבודה, עם סטרומזה והעו"ד לוינ דנו בשאלת בוטימאט. מקודה בית הדין לרישום הקרקע נמסרה אתמול לפקיד הסטלמנט*.

הספר מכיל קטעי יומן רצופים כמעט במשך 12 שנים: מ-1935 ועד 1947, פרט לחדשים האחרונים של שנת 1944 ומרבית חדשי שנת 1945, שכן הפרקים המתייחסים לאותם

* פקיד המסדר ענייני הקרקע בספרי האחוזה, בימי שלטון המנדט. ** עיין חוברת זו, עמוד 23.

ספרות צבאית

CLAUSEWITZ, ON WAR
FULLER, ARMORED WARFARE
OPERATION OVERLORD
CHINA'S FIGHTING HORDES

עתונות צבאית

COMBAT FORCES
MILITARY REVIEW
ARMOR
MILITARY ENGINEER

זה הוא מבחר קטן של ספרים ועתונים שאפשר להזמין או להשיג אצל
פ. פינצ'ובר / תל-אביב, רחוב סוקולוב 83